

TIPTA UZMANLIK DALLARININ CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ DEĞİŞİMİ

Exchange of Speciality Branches in Medical Science at Republican Era

M. Cumhur İzgi¹
Mustafa Çoban²

¹Academic Staff, Akdeniz University Medical Faculty, Dept. of History of Medicine and Ethics

² Academic Staff, Akdeniz University Health Services High School

ÖZET

Bilimsel bilgi birikiminin ve buna bağlı olarak teknolojinin son on yıllardaki hızlı artışının tıbbıa yansımaları uzmanlık dallarının da çeşitlenmesine neden olmaktadır. Evliya Çelebi'nin göz hekimleri, cerrahlar ve hekimler olarak yaptığı sınıflama günümüzde oldukça genişlemiş ve birçok ana ve yan dal uzmanlıkları yapılandırılmıştır.

Uzmanlıkla ilgili yasal düzenlemeler son değişikliğe kadar Türkiye'deki sağlık uygulamasının temel yasalarından olan 14 Nisan 1928 tarihinde 863 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan 1219 sayılı Tababet ve Şu'abatı San'atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun'un 9. Maddesine dayanılarak çıkarılan tüzüklerle yapılmıştır. Tüzüklerin de yasalar gibi Resmi Gazete'de yayınlanma zorunluluğu nedeniyle bu çalışmada Cumhuriyet Dönemi'ne ait tüm Resmi Gazete'ler taranarak uzmanlık alanlarının çeşitliliği gözden geçirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk döneminde 16 olan tıpta uzmanlık sayısı günümüzde 43 ana dal ve 61 yan dal uzmanlıkları olmak üzere değişim göstermiştir. Geçmişten günümüze eklenen uzmanlık alanları olduğu gibi kaldırılan uzmanlık alanları da olmuştur.

Tıpta uzmanlık dalları, bilimsel gelişmeler, sağlık gereksinimleri ve ülkede geçerli olan sağlık politikalarına paralel olarak değişim göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzmanlık Dalları, Cumhuriyet Dönemi

ABSTRACT

In these last decades, reflection to medical science of increasing in scientific knowledge and technology depending on this knowledge also leads to increase in variety of branches in medical specialists. Nowadays, the classification made by Evliya Çelebi as ophthalmologist, operators and physicians has structured the most of the main and sub branches of medical speciality.

The legal regulation related with the medical speciality is applied according to the policy guidelines depended on one of the main laws on health service applications in Turkey that is "The Rules for Physicians in Medical Applications" (Tababet ve Şu'abatı San'atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun) with date of 14.04.1928 and number 863 in Official Gazette. Because of the requirement of publication of policy guidelines in Official Gazette, in this study it has been examined all related official gazettes owned to Republican Era and it has investigated the variety of medical speciality branches.

During the first years of Republican Era, while there were only 16 speciality areas in medical science, nowadays there are 43 main speciality areas and 61 subbranches of speciality areas in medical science. It is seen that there are speciality areas to have been added as well as to have been abrogated.

Exchange of speciality areas in medical science is parallel with the exchange of scientific development, health requirements and health policies to be in force

Keywords: Speciality Branches, Republican Era

GİRİŞ

Ortaçağ karanlığından kurtulan insanıoğlu Aydınlanma Dönemi ile birlikte doğayı anlamaya, onun yasalarını keşfetmeye ve böylece doğaya kendi yararına şekil vermeye başlamıştır. Her geçen gün artan bilimsel bilginin ve geliştirdiği teknolojinin karşılıklı etkileşimleri her iki bileşenin de hızlı artışına

Lokman Hekim Journal, 2014;4(1):26-37

Received: 06.09.2013; Accepted: 18.12.2013

Correspondence Author: M. Cumhur İZGİ, Akdeniz University Medical Faculty, Dept. of History of Medicine and Ethics, Antalya - Türkiye

cizgi@akdeniz.edu.tr

neden olmuştur. Bilgi ve teknolojide yaşanan bu evrimleşme kaçınılmaz olarak tıbbi da etkilemiştir. Hem tıbbi bilgi hızla artmakta hem de gelişen teknoloji nedeniyle hekimlerin kullanmak zorunda kaldıkları teknik cihazlar ve bunlarla yapılan uygulamalar çeşitlenmektedir. Söz konusu bilgi birikimi ve çeşitlilikler, bir hekimin sınırlarını kaçınılmaz olarak aşmış ve birçok uzmanlık alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Değişimin süregelen ve dinamik bir süreç olması uzmanlık alanlarının çeşitliliğinin her geçen gün artmasına ve hatta daha alt birimlere ayrılarak yan dal uzmanlıklarının gelişmesine neden olmaktadır. Toplumun gereksinimlerine yetkin biçimde yanıt verebilecek ve böylece nitelikli sağlık hizmeti sunumunu sağlayacak hekimlerin yetiştirilmesi uzmanlaşmanın temel amaçlarından biridir. Günümüzde Türkiye’de uzmanlık eğitimi, bu eğitimi vermekle yetkilendirilmiş hastanelerde örgün eğitim programları ile yürütülmektedir.¹

Bilimsel bilginin evrensellik özelliği doğal olarak Türkiye’yi de etkilemekte ve benzer değişimlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Diğer yandan tıpta uzmanlık dallarındaki değişimin incelenmesinin ülkedeki tıp uygulamalarının ve eğitiminin değişiminin de göstergesi olacağı düşünülerek bu çalışma planlanmıştır.

TÜRKİYE’DE TIPTA UZMANLIK

Evliya Çelebi Seyahatname’sinde ülkedeki sağlık uygulayıcılarını göz hekimleri, cerrahlar ve hekimler olarak sınıflandırmaktayken günümüzde bu sınıflandırma çok basit olarak nitelendirilmekte ve yeterli açıklayıcılığa sahip olamamaktadır. Hatta tarihsel süreç içinde genel olarak bakıldığında bu sınıflandırmanın bir uzmanlaşma olarak ele alınamayacağı, bunların ayrı birer meslek olarak değerlendirilebileceği de ifade edilmektedir.²

Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sağlığın korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi ile ilgili olarak bireysel yükümlülüklerle birlikte, daha üst düzeyde devlet yapısının da sorumluluğu olduğundan söz edilmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurucularının konuya verdikleri önem, henüz Kurtuluş Savaşı sürecinde ilk Meclis’te, 02 Mayıs 1920’de, sağlık hizmetlerini İçişleri Bakanlığına bağlı Sıhhiye Müdüriyeti Umumiyesi’nden alarak ayrı bir bakanlık yapılanması olarak düzenlenmesinde görülmektedir. Bakanlık düzeyindeki ayrı örgütlenme yapısı ile Türkiye, öncülükler arasında yer almaktadır. Sağlık hizmetlerine yönelik bu yapılanmalar ile toplumun ve bireylerin sağlığı, ‘yardım’ ile sınırlı kalınsızın temel bir anlayışa, yükümlülüğe dönüştürülmek istenmiştir.³ Sağlığın bu şekilde güvence altına alınması, toplum ile birey ilişkisindeki güven değerinin kurulmasının ve sürdürülmesinin temel bileşenlerinden biridir.

Kurtuluş Savaşı sonrası yoksulluk ve yoksunluklarla birlikte başta bulaşıcı hastalıklar olmak üzere birçok sağlık sorunu ile boğuşan bir topluma ulaşabilmek için, hem tedavi edici hizmet ağı yaygınlaştırılmış hem de koruyucu hekimlik anlayışına sahip çıkmıştır. Böylece sağlık hizmetleri bir bütün olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Ülkede bu anlayışın yerleşmesinin mimarlarından kabul edilen dönemin Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam 1925’te ülkenin gereksinimlerini şu şekilde sıralamıştır:³

1. Devletin sağlık örgütünü genişletmek
2. Doktor sayısını artırmak
3. Numune hastaneleri açmak
4. Ebe yetiştirmek
5. Sağlık memuru yetiştirmek
6. Doğum ve çocuk bakımevi açmak
7. Verem sanatoryumu açmak
8. Sıtma mücadelesi yapmak
9. Frengi ve öteki sosyal hastalıklarla mücadele etmek

10. Trahom ile mücadele etmek
11. Sağlık-sosyal örgütlenmeyi köylere kadar götürmek
12. Sağlık-sosyal yasaları yapmak
13. “Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi”ni kurmak
14. “Hıfzıssıhha Mektebi”ni açmak

Söz konusu değişimlerin sağlanabilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler de bu süreçte oluşturulmaya başlanmıştır. Özü itibarıyla halen yürürlükte olan Tababet ve Şu’abatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu gibi temel yasalar konu ile ilgili önemli kilometre taşlarıdır.

Türkiye’de tıpta uzmanlık alanlarının neler olduğu, eğitim süreleri gibi düzenlemelerin yasal çerçevesi bu temel yasalardan olan 14 Nisan 1928 tarihli 863 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 1219 sayılı Tababet ve Şu’abatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun’un 9. maddesine dayanılarak çizilmektedir. Söz konusu 9. maddenin “İhtisas vesikalarının sureti ahzı ve bu hususta meri olması lâzım gelen kavait işbu kanunun tarihi meriyetinden sonra Sıhhiye ve muaveneti içtimaiye vekâletince tanzim edilecek bir nizamname ile tayin olunur.”⁴ şeklindeki ifadesinde de belirtildiği gibi tıpta uzmanlıkla ilgili düzenlemelerin oluşturulacak tüzükler ile yapılması emredilmektedir.

Diğer yandan da 22 Haziran 1927 tarihli ve 5335 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulmuş olan “Resmi Gazete’nin Sureti Neşir ve Muamelatının Tarzı İcrasına Dair Yönetmelik”te ve yine 23 Mayıs 1928 tarihli ve 1322 sayılı “Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun”da belirtildiği gibi tüzükler Resmi Gazete’de yayınlanmak zorundadır.⁵ Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti’nde, tıpta uzmanlık dallarının değişiminin incelenmesine yönelik çalışma kapsamında, Cumhuriyet Dönemi’ne ait tüm Resmi Gazeteler taranmıştır. Uzmanlık dallarının adlarındaki yazım hataları, Resmi Gazete’den aynen değiştirilmeden alınmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan tarama kapsamında çalışmanın konusunu oluşturan uzmanlık eğitiminin 03 Temmuz 1976 tarih 15635 sayılı Resmi Gazete’de tanımlandığı tespit edilmiştir. Söz konusu Resmi Gazete’de tıpta uzmanlık eğitimi “Tıp bilimleri dallarında 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ve Tababet Uzmanlık Tüzüğü hükümlerine göre bir öğretici ve eğitici yönetiminde bilgi ve görgüsünü artırarak o bilim dalında bağımsız olarak uygulamalarda bulunmak, karar verebilmek ve sanatını icra edebilmek yeteneğini kazandıran Fakülte eğitimi üstünde yapılan eğitim şeklidir.” ifadesi ile tanımlanmaktadır.⁶ Türkiye’de yükseköğretimin yasal çerçevesini düzenleyen 06 Kasım 1981 tarih 17506 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Yükseköğretim Kanunu’nun 3. Maddesinde de tıpta uzmanlık “Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre yürütülen ve tıp doktorlarına belirli alanlarda özel yetenek ve yetki sağlamayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.” şeklinde tanımlanmıştır.⁷

Yasal Düzenleme

Osmanlı Dönemi’nde tıpta uzmanlık eğitimi ve uzmanlık unvanlarını düzenleyen genel bir mevzuatın bulunmaması² nedeniyle konunun yasal dayanağını Cumhuriyet Dönemi’ne ait Tababet ve Şu’abatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun oluşturur. Söz konusu yasanın 1928’de yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra 29 Haziran 1929 tarih 1228 sayılı Resmi Gazete’de konu ile ilgili olarak ilk kez “Tababet ve İhtisas Vesikaları Hakkında Nizamname” yayınlanmıştır.⁸ Bu ilk tüzükte uzmanlıklar öncelikle Seririyat (Klinik), Laboratuvar ve Hıfzıssıhha olmak üzere 3 ana gruba; Seririyat İhtisasları 9, Laboratuvar İhtisasları ise 6 uzmanlık dalına ayrılmıştır. Günümüzde Dahili Tıp Bilimleri içinde kabul edilen Adli Tıp ve Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon dallarının da Laboratuvar İhtisasları içinde değerlendirildiği görülmektedir (Tablo 1).

Söz konusu tüzük 18 yıl geçerliliğini koruduktan sonra 09 Ağustos 1947 tarih ve 6680 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Tababet Uzmanlık Belgeleri Hakkında Tüzük”⁹ ile yürürlükten

kalkmıştır. Yeni yayınlanan tüzük değerlendirildiğinde; öncelikle uzmanlık dallarının gruplandırılmasının kaldırıldığı, birçok uzmanlık dalının adının Osmanlıcadan kurtarılıp Türkçeleştirilerek yeniden isimlendirildiği, bazı yeni uzmanlık dallarının eklendiği ve böylece toplamda 22 uzmanlık dalının oluşturulduğu, günümüzde Diş Hekimliğinin görev tanımlaması içinde yer alan bazı alanların da eklendiği gözlenmektedir (Tablo 2).

Yürürlükte olan tüzüğün bazı maddelerinin değiştirilmesine dair tüzüğün 08 Mart 1949 tarih 7150 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanması ile uzmanlık dalların sayısı 25’e çıkmıştır. Yeni tüzükle İş Hekimliği, Okul-Spor Hekimliği ve Fizyoloji uzmanlıkları da eklenmiştir. Bununla birlikte ‘Hayati Kimya’ uzmanlığı ‘Hayati ve Tıbbi ve Gıda Kimya’ uzmanlığı olarak değiştirilmiş ve çerçevesi genişletilmiştir.¹⁰ Görüldüğü gibi son iki tüzükle birlikte koruyucu hekimliğe yönelik alanların uzmanlıklarına önem verme çabaları söz konusudur.

Uzmanlık tüzüğü 20 Ocak 1956’da tarihinde 9212 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan ‘Tababet İhtisas Nizamnamesi’ ile yeniden değiştirilmiştir.¹¹ Son değişiklik ile uzmanlık alanı sayısı 37’ye çıkmıştır. Yeni tüzükle birlikte yeni uzmanlık alanları ile birlikte ortodonti gibi diş hekimliği ile ilintili uzmanlık alanı ve bugün yan dal uzmanlığı olarak kabul edilen birçok uzmanlık alanları eklenmiş, genel sağlık uzmanlığı kaldırılarak İç Hastalıkları Grubu Sağlık Uzmanlığı ve Şirürji Grubu Genel Sağlık Uzmanlığı olarak ikiye ayrılmıştır (Tablo 3).

Aradan geçen 5 yıl sonra, 14 Haziran 1961 tarih 10828 sayılı Resmi Gazete’de yenilenen ‘Tababet İhtisas Tüzüğü’nde ise öncekilerden farklı olarak uzmanlık alanları daha detaylandırılmış şekilde yer almıştır.¹² Uzmanlık eğitimi öncelikle ‘tıp ve şirürji alanında ihtisas’ ve ‘yardımcı ve temel tıp bilimleri dallarında ihtisas’ olarak iki ana bölüme ayrılmıştır. Tıp ve şirürji alanında ihtisas ise kendi içinde ‘grup ihtisası safhası’, ‘özel ihtisas safhası’ ve ‘ileri ihtisas safhası’ şeklinde ayrılarak günümüzde tartışılan ‘ortak program’ kavramının hayata geçmesine öncülük etmiştir. Yardımcı ve temel tıp bilimleri dallarında ihtisas da kendi içinde ‘anesteziyoloji ile yardımcı ve temel tıp bilimlerinde özel ihtisas’ ve ‘mikrobiyolojide ileri ihtisas’ olarak ikiye ayrılmaktadır. Görüldüğü gibi ilk kez bugün yan dal olarak tanımlanan uzmanlık sonrası dal olan ileri ihtisas kavramı da kullanılmış olmakta ve daha önce ayrı uzmanlık dalı olarak belirlenen alanlar ileri ihtisas tanımlaması içine sokulmaktadır. Ayrıca yine bu yönetmelikte temel tıp bilimleri kavramından da söz edilmektedir (Tablo 4, 5).

Görüldüğü gibi son tüzükle birlikte 3 grup, 24 özel ve 18 ileri ihtisas alanı olmak üzere toplam 45 alan belirlenmiştir. Bu tüzük genel olarak ele alındığında yine eklenen, ismi değiştirilen ve kaldırılan uzmanlık alanları söz konusudur (Tablo 6).

Sadece 4 ay sonra yapılan ve 26 Ekim 1961 tarih ve 10942 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan değişiklikle¹³ özel ihtisas olarak tanımlanan Ruh ve Sinir Hastalıkları uzmanlığı yanında Ruh Hastalıkları ve Sinir Hastalıkları ileri ihtisası da yer almıştır. Ayrıca Çocuk Psikiyatri ileri ihtisası eklenmiştir. Bunlarla birlikte tüzükte Temel Tıp Bilimleri içinde yer almamış olan Anatomi, Fizyoloji, Histoloji, Fizyopatoloji, Tıp Tarihi uzmanlıkları ilk kez uzmanlık alanı olarak tanımlanmıştır. Yine ilk kez Halk Sağlığı uzmanlığı tanımlanmış ve epidemiyoloji, bioistatistik, sağlık mühendisliği, sağlık eğitimi, sağlık idaresi, malaryoloji, iş hekimliği, ana ve çocuk sağlığı, okul hekimliği, spor hekimliği, tüberküloz mücadelesi, hastane idaresi ve ruh sağlığı Halk Sağlığı İhtisas Dalları olarak belirlenmiştir.

Detaylandırılarak ve ortak program kavramını hayata geçirerek oluşturulmuş 1961 tüzüğü, 06 Eylül 1962 tarih 11199 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan ‘Tababet Uzmanlık Tüzüğü’¹⁴ ile bir kez daha tablo 7’de belirtildiği gibi değiştirilmiştir. Yeni tüzük ile ortak program anlayışından vazgeçilmiş ve grup ihtisasları kaldırılmıştır. Uzmanlıklar Klinik tababet uzmanlıkları, Koruyucu tababet uzmanlıkları, Lâboratuvar uzmanlıkları ve Akademik uzmanlıklar olarak 4 ana bölüme ayrılmıştır. Ana bölümlerden klinik uzmanlık 17, koruyucu tababet uzmanlıkları 15, laboratuvar uzmanlıkları 5 ve akademik uzmanlıklar ise 6 dala ayrılmıştır. Ayrıca klinik uzmanlık dalı olan iç hastalıkları grubunda 8 (kardiyoloji, gastroenteroloji, endokrinoloji, geriyatri, beslenme ve metabolizma hastalıkları, hematoloji, alerji ve romatoloji), genel şirürji grubunda 7 (kalp-damar şirürjisi, nöroşirürji, göğüs şirürjisi, çocuk

şirürjisi, ağız ve çene şirürjisi, plastik şirürji ve tromatoloji) ve koruyucu tababet uzmanlıkları içinde ise 3 (viroloji, immünoloji ve mikoloji) günümüzdeki yan dal benzeri yapılanma tanımlanmıştır. Halk sağlığının ihtisas dalları da kaldırılmış ve tabloda yer alan bazı dallar koruyucu tababet uzmanlıkları içinde yer almıştır.

Yapılan bazı değişikliklerle 2002 yılına kadar yürürlükte kalacak olan bir sonraki tüzük ise 18 Nisan 1973 tarihinde 14511 sayılı Resmi Gazete’de ‘Tababet Uzmanlık Tüzüğü’¹⁵ ismiyle yayınlanmıştır. İlk kez bu yönetmelikte ‘yan dal’ kavramı kullanılmıştır. Bu son yönetmelikteki değişiklikler tabloda gösterilmiştir (Tablo 8).

Son yönetmelikte çalışmamızın kapsamına uygun uzmanlık alanları ile ilgili değişiklik 23 Kasım 1983 tarih ve 18230 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Yönetmelikte farklı tarihlerde yapılan diğer değişikliklere çalışma konusu ile ilgili olmadığı için değinilmemiştir. Değişiklik kapsamında Spor Hekimliği uzmanlığı Fizyoloji ve Ortopedi ve Travmatoloji uzmanlıklarının yan dalı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca genel olarak ‘şirürji’ ifadesi ‘cerrahi’ olarak değiştirilmiştir. Diğer değişiklikler ise tabloda gösterilmiştir (Tablo 9).

Sağlıkta Dönüşüm Projesi’nin de başladığı 2002’de son kez uzmanlık alanları ile ilgili tüzük 19 Haziran 2002 tarih 24790 sayılı Resmi Gazete’de “Tıpta Uzmanlık Tüzüğü”¹⁶ olarak yayınlanmıştır. Sağlıkta Dönüşüm Projesi ile birlikte Türkiye’deki sağlık politikaları ve örgütlenmesinde çok ciddi değişimler yaşanmıştır. Bu kapsamda tüzükle düzenlenen uzmanlık alanlarının yönetmelikle belirlenebilmesinin önü de son tüzükle açılmıştır. Yine tüzük yetkisiyle kurulması planlanan ‘Tıpta Uzmanlık Kurulu’nun Danıştay’ca iptal edilmesi ile 2007’deki yasa değişikimine kadar, son tüzük eksiklikleri ile yürürlükte kalmıştır. Bu değişimler kapsamında; 1219 sayılı Tababet ve Şu’abatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun’da yapılan 2007’deki değişiklik¹⁷ uzmanlık alanları ile ilgili düzenlemeler önce 2009’da yayınlanan yönetmelikle ve daha sonra 2011’de halen yürürlükteki 1219 sayılı yasanın eki olarak yapılmıştır¹⁸. Yasa eki olarak yapılan düzenlemede sadece ‘Periferik damar cerrahisi’ yan dal uzmanlığı kaldırılmış, yönetmelikte yapılan düzenleme olduğu gibi aktarılmıştır. Ayrıca dış hekimliği ile ilgili uzmanlıklarda değişiklik yapılmıştır. Son tüzük ve 2009 yılındaki yönetmelikle yapılan düzenlemedeki değişimler de sırasıyla tablo 10 ve 11’de gösterilmiştir. Son tüzükle birlikte Dış hekimliği ile ilintili uzmanlıklar ayrı bir başlık altında düzenlenmeye başlamıştır. Ayrıca Spor hekimliği, Askeri sahra hekimliği, Kardiyoloji ve Çocuk Psikiyatri uzmanlıkları yan dal olarak değil ayrı bir uzmanlık dalı olarak kabul edilmiştir.

SON SÖZ

Genel olarak bakıldığında Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yıllarında 16 olan tıpta uzmanlık sayısı günümüzde 43 ana dal ve 45 yan dal uzmanlığı olarak değişim göstermiştir. Yan dal uzmanlıklarının bazılarının birkaç uzmanlık dalınca verildiği dikkate alındığında yan dal uzmanlık sayısının 62’ye yükseldiği görülmektedir. Günümüzde tıp fakültelerinde anabilim dalı olarak yapılandırılmış olmalarına karşın uzmanlık alanı olarak kabul edilmeyen ‘Tıp Eğitimi’ gibi alanların yanı sıra yıllarca uzmanlık dalı olarak kabul edildikten sonra uzmanlık alanı olmaktan çıkarılan ‘Tıp Tarihi ve Etik’ gibi alanların da varlığı söz konusudur. Bu yapılanma tarzı ironisini kendi içinde taşımaktadır. Bu ironi ile birlikte uzmanlık alan adlarının standardize olmamasının, sık sık değişmesinin önemli faktörlerinden birisinin de yasal düzenlemelerin bürokratik yapı içinde konunun bileşenleriyle ortaklaşmadan hazırlanması olduğu düşünülmektedir.

Son on yıllar içinde hem bilimsel bilgi birikiminin etkisiyle hem de küreselleşen dünyada sağlığın da metalaştırılmasının zorlamasıyla özellikle yan dal uzmanlıklarında çok sık değişimlerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Özellikle 1980’li yıllar sonrası sermayenin rahat dolaşımının sağlanması amacıyla gerçekleşen küreselleşmenin etkisi ile artı değer artırılması için hizmet sektörlerinin metalaştırılması gerçekleşmiştir. Bu metalaşmadan tüm ulusal ve uluslararası belgelerde “hak” olduğu açıkça belirtilen sağlık hizmetleri de kaçınılmaz olarak payına düşeni almıştır. Bu durumda daha çok kar elde edebilmek amacıyla koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması yerine, bireylerin

sağlık hakkından yararlanma talepleri körüklenerek sağlık hizmetine başvuruları artmıştır. Artan Sağlık hizmetleri kapsamında ise daha çok girişimin yapılabileceği, daha çok tetkik yöntemlerinin kullanılabilmesi tedavi edici sağlık hizmetleri ön plana çıkarılmıştır. Bunun gerçekleşebilmesi için de uzmanlaşmaya yönelim özendirilmiş ve hatta ana dallar bağlamında uzmanlaşmanın sınırlılığı nedeniyle yan dal uzmanlıkları çeşitlendirilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler, uzmanlık alanlarında yapılan değişikliklerin, bilimsel gelişme ve sağlık gereksinimlerine endeksli olmaktan çok piyasa koşullarına endeksli olduğunu düşündürmekte ve ülkede geçerli sağlık politikalarının sorgulanmasını gerektirmektedir.

BİLGİ: Bu konunun kısa bir özeti 10-13 Aralık 2012, İstanbul, II. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi'nde sunulmuştur.

Tablo 1. 1929 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları (*Emraz: Hastalıklar anlamında olup tabloda parantez içindeki sözcükler anlaşılabilirliği sağlamak amacıyla tarafımızdan eklenmiştir*)

SERİRYAT İHTİSASLARI	LÂBORATUVAR İHTİSASLARI	HIFZISSIHA İHTİSASI
Emrazı dâhiliye	Bakteriyoloji	
Emrazı hariciye (<i>Operatörlük</i>)	Teşrihi marazî (<i>Tıbbi Patoloji</i>)	
Emrazı akliye ve asabiye	Kimyayı tıbbî	
Emrazı Enfiye, Üzniye ve Hançereviye (<i>KBB</i>)	Tababeti ruhiye ve Adliye (<i>Adli Tıp</i>)	
Emrazı ayniye (<i>Göz</i>)	Radyoloji	
Emrazı Cildiye ve Zühreviye	Hikemî tedavi (<i>Fizik Tedavi</i>)	
Emrazı etfâl (<i>Çocuk</i>)		
Fenni vilâde ve Emrazı Nisaiye (<i>Kadın Doğum</i>)		
Emrazı Beviye		

Tablo 2. 1947 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI
İç hastalıkları	Nöroşirürji
Genel şirürji	Ağız ve çene cerrahisi (Stomatoloji)
Kadın hastalıkları ve doğum	Çocuk cerrahisi ve ortopedi
Akıl ve sinir hastalıkları	Parazitoloji
Deri ve frengi hastalıkları	Farmakodinami
Kulak, boğaz ve burun hastalıkları	Genel sağlık uzmanlığı
Göz hastalıkları	Hijyen
Çocuk hastalıkları	
Üroloji	
Adlî ve ruhî tababet	
Bakteriyoloji ve intani hastalıklar	
Radyoloji	
Hayatî kimya	
Anatomi patolojik	
Fizikoterapi ve idroloji	

Tablo 3. 1956 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
Göğüs hastalıkları	Kardioloji	Genel sağlık uzmanlığı
Hayatî ve tıbbi kimya	Gastroantroloji	
Çocuk sağlığı ve hastalıkları	Endokrinoloji	
Deri hastalıkları ve zührevi hastalıklar	Ematoloji	
Çocuk şirürjisi ve ortopedi	Besi hastalıkları	
Hayatî ve tıbbi kimya	Anesteziyoloji	
Adli tababet	Epidemiyoloji ve sâri hastalıklar	
	Radyoterapi	
	İç hastalıkları grubu sağlık uzmanlığı	
	Şirürji grubu sağlık uzmanlığı	
	Ortodonti	
	Bakteriyoloji	
	Göğüs şirürjisi	

Tablo 4. 1961 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları

TIP VE ŞİRÜRJİ ALANINDA İHTİSAS		
GRUP İHTİSASI	ÖZEL İHTİSAS	İLERİ İHTİSAS SAFHASI
İç Hastalık grubu	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	Allerji
Şirürji grubu	Fizik Tedavi ve Hidroterapi	Beslenme ve Metabolizma Hastalıkları
Genel sağlık grubu	Deri ve Zührevi Hastalık	Endokrinoloji
	İç Hastalıkları	Gastroenteroloji
	İntan Hastalıkları ve Mikrobiyoloji	Geriatri
	Radyoloji	Hematoloji
	Ruh ve Sinir Hastalıkları	Kardiyoloji
	Göğüs Hastalıkları	Romatoloji
	Çocuk Şirürjisi	Radyoterapi
	Doğum ve Kadın Hastalıkları	Çene Şirürjisi ve Plâstik Şirürji
	Genel Şirürji	Göğüs Şirürjisi
	Göz Hastalıkları	Nöroşirürji
	Kulak - Burun – Boğaz Hastalıkları	
	Ortopedi ve Tromatoloji	
	Üroloji	

Tablo 5. 1961 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları

YARDIMCI VE TEMEL TIP BİLİMLERİ DALLARINDA İHTİSAS	
ANESTEZİYOLOJİ İLE YARDIMCI VE TEMEL TIP BİLİMLERİNDE ÖZEL İHTİSAS	MİKROBİYOLOJİDE İLERİ İHTİSAS
Adli Tıp	Bakteriyoloji
Anesteziyoloji	İmmünoloji
Farmakoloji	Viroloji
Klinik Lâboratuvar	Entemoloji
Ortodonti	Mikoloji
Pedodonti	Parazitoloji
Patalojik-Anatomi	
Tıbbî Biyokimya	
Mikrobiyoloji	

Tablo 6. 1961 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
Fizik Tedavi ve Hidroterapi	Genel sağlık grubu	Epidemiyoloji ve sâri hastalıklar
İntan Hastalıkları ve Mikrobiyoloji	Çocuk Şirürjisi	İş hekimliği
Ruh ve Sinir Hastalıkları	Ortopedi ve Travmatoloji	Okul - spor hekimliği
Adli Tıp	Klinik Lâboratuvar	Hijiyen
Farmakoloji	Pedodonti	Ağız ve çene cerrahisi (Stomatoloji)
Tıbbî Biyokimya	Allerji	
Mikrobiyoloji	Beslenme ve Metabolizma Hastalık	
	Geriyatri	
	Romatoloji	
	Çene Şirürjisi ve Plastik şirürji	
	Bakteriyoloji	
	İmmünoloji	
	Viroloji	
	Entemoloji	
	Mikoloji	
	Parazitoloji	

Tablo 7. 1962 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları (İtalik yazılanlar yan dal benzeri yapılanmalardır)

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz	Kalp ve Damar Şirürjisi	İç Hastalık Grubu
Tıp Tarihi ve Deontoloji	Ağız ve Çene Şirürjisi	Şirürji Grubu
Histoloji ve Embriyoloji	Travmatoloji	Genel sağlık grubu
Biyokimya	Ortopedi	İntan Hastalıklar ve Mikrobiyoloji
Radyodiyagnostik	Fizikoterapi (Mekanoterapi)	Klinik laboratuvar
Bakteriyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları	Hidroklimatoloji	Pedodonti
	Diş ve Maksilofasiyal Protez	Çene şirürjisi ve Plastik şirürji
	Rehabilitasyon	Fizik tedavi ve Hidroterapi
	Havacılık Tababeti	<i>Sinir Hastalıkları</i>
	Denizcilik Tababeti	Çocuk Psikiyatri
	Genel Askeri Tababet	<i>Ruh Hastalıkları</i>
	Farmakodinami	Entemoloji
	Koruyucu tababet ve hijyen	
	Plastik şirürji	
	Okul ve spor tababeti	
	İş tababeti	
	Epidemiyoloji	

Tablo 8. 1973 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları (İtalik yazılanlar yan daldır)

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
Allerjik hastalıklar	Endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları	Endokrinoloji
Bakteriyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları	Nefroloji	Beslenme ve metabolizma hastalıkları
Plastik ve rekonstruktif şirürji	<i>Çocuk Kardiyolojisi</i>	Ruh ve sinir hastalıkları
Anesteziyoloji ve reanimasyon	<i>Çocuk Endokrinoloji ve Metabolizma hastalıkları</i>	Kalp ve damar şirürjisi
Radyoloji	<i>Çocuk Nörolojisi</i>	Göğüs şirürjisi
Hava hekimliği	<i>Çocuk Hematolojisi</i>	Ağız ve çene şirürjisi
Deniz hekimliği	<i>Çocuk Nefroloji</i>	Travmatoloji
Hijyen ve koruyucu hekimlik	<i>Çocuk Allerjik hastalıkları</i>	Ortopedi
İşçi sağlığı ve güvenliği	<i>Gastroenterolojik cerrahi</i>	Fizikoterapi (mekanoterapi)
<i>Askeri sağlık hizmetleri hekimliği</i>	Ruh sağlığı ve hastalıkları	Radyoterapi
	Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları	Diş ve maksilofasiyal protez
	Nöroloji	Okul ve spor tababeti
	Göğüs-kalp ve damar şirürjisi	Rehabilitasyon
	Ortopedi ve Travmatoloji	Farmakodinami
	Fizik tedavi ve rehabilitasyon	
	Çene-yüz protezi	
	Spor hekimliği	
	Tıbbi genetik	
	Nükleer tıp	
	<i>Sitoloji</i>	

Tablo 9. 1983 tarihli tüzük değişikliğine göre uzmanlık alanları (İtalik yazılanlar yan daldır)

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
Çocuk <i>allerjisi</i>	<i>Tıbbi onkoloji</i>	<i>Geriyatri</i>
Enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji	İş ve meslek hastalıkları	Göğüs-kalp ve damar şirürjisi
Göğüs cerrahisi	Çocuk <i>immunolojisi</i>	Çene-yüz protezi
Kalp ve damar cerrahisi	Çocuk onkolojisi	Hijyen ve koruyucu hekimlik
Beyin ve sinir cerrahisi	Çocuk gastroenterolojisi	İşçi sağlığı ve güvenliği
Tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji	<i>Onkolojik cerrahi</i>	
Radyodiagnostik	Çevre sağlığı	
Hava ve uzay hekimliği	<i>Askeri hijyen</i>	
Deniz ve sualtı hekimliği	<i>Jinekopatoloji</i>	
Mikrobiyoloji ve klinik mikrobiyoloji	<i>Dermopatoloji</i>	
Biyokimya ve klinik biyokimya	<i>Nöropatoloji</i>	
Patoloji	Radyasyon onkolojisi	
<i>Sitopatoloji</i>	Diş protezi	
Tıbbi farmakoloji	Aile hekimliği	
<i>Askeri sahra sağlık hizmetleri hekimliği</i>		

Tablo 10. 2002 tarihli tüzüğe göre uzmanlık alanları (İtalik yazılanlar yan daldır)

YENİDEN İSİMLENDİRİLEN DALLAR	YENİ UZMANLIK ALANLARI	KALDIRILAN UZMANLIK ALANLARI
<i>Allerjik göğüs hastalıkları</i>	<i>Geriyatri</i>	Çocuk endokrinolojik ve metabolizma hastalıkları
Enfeksiyon hastalıkları	<i>Yoğun Bakım</i>	<i>Onkolojik cerrahi</i>
Psikiyatri	Çocuk metabolizma	Tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji
Çocuk gastroenteroloji, hepatoloji ve beslenme	Çocuk endokrinolojisi	<i>Askeri hijyen</i>
Dermatoloji	Çocuk <i>enfeksiyon hastalıkları</i>	<i>Jinekopatoloji</i>
Fiziksel tıp ve rehabilitasyon	<i>Neonatoloji</i>	Fizyopatoloji
Plastik, rekonstruktif ve estetik cerrahi	Çocuk genetik	Tıp tarihi ve deontoloji
Radyoloji	Çocuk göğüs hastalıkları	
Tıbbi biyokimya	Çocuk ürolojisi	
Tıbbi mikrobiyoloji	Çocuk kalp damar cerrahisi	
Sualtı hekimliği ve hiperbarik tıp	Çocuk yoğun bakım	
	<i>El cerrahisi</i>	
	<i>Androloji</i>	
	Üreme endokrinolojisi ve <i>infertilite</i>	
	<i>Perinatoloji</i>	
	<i>Algoloji</i>	
	<i>Nöroradyoloji</i>	
	<i>Girişimsel radyoloji</i>	
	<i>Pediyatrik radyoloji</i>	
	<i>Klinik sitogenetik</i>	
	<i>Klinik moleküler genetik</i>	
	<i>Klinik genetik</i>	
	Acil tıp	
	İşyeri hekimliği	
	<i>Toksikoloji</i>	

Tablo 11. Yönetmeliğe göre uzmanlık alanları (İtalik yazılanlar yan daldır)

Yeniden İsimlendirilen Dallar	Yeni Uzmanlık Alanları	Kaldırılan Uzmanlık Alanları
Askeri sağlık hizmetleri	Ağız, yüz ve çene cerrahisi	<i>Alerji hastalıkları</i>
Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları	Tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji	İmmünoloji
Deri ve zührevi hastalıkları	<i>Askeri psikiyatri</i>	Çocuk hematolojisi
Enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji	<i>Cerrahi onkoloji</i>	Çocuk alerjisi
Ruh sağlığı ve hastalıkları	Çocuk acil	Çocuk onkolojisi
Çocuk gastroenterolojisi	Çocuk hematolojisi ve onkolojisi	Çocuk immünolojisi
<i>Temel immünoloji</i>	Çocuk immünolojisi ve alerji hastalıkları	<i>Androloji</i>
<i>Tıbbi mikoloji</i>	Çocuk romatolojisi	Üreme endokrinolojisi ve <i>infertilite</i>
<i>Tıbbi viroloji</i>	<i>Harp cerrahisi</i>	<i>Nöroradyoloji</i>
	İmmünoloji ve alerji hastalıkları	<i>Girişimsel radyoloji</i>
	<i>Jinekolojik onkoloji cerrahisi</i>	<i>Dermatopatoloji</i>
	<i>Klinik nörofizyoloji</i>	<i>Nöropatoloji</i>
	<i>Periferik damar cerrahisi</i>	<i>Klinik sitogenetik</i>
	<i>Gelişimsel pediatri</i>	<i>Klinik moleküler genetik</i>
		<i>Klinik genetik</i>
		<i>Toksikoloji</i>
		İşyeri hekimliği
		<i>Okul hekimliği</i>

KAYNAKLAR

1. Çiçek C ve ark. Üniversite Hastanelerinde Temel Bilimler Alanında Uzmanlık Eğitimi: Tıpta Uzmanlık Öğrencisi Bakış Açısı İle. Mikrobiyoloji Bülteni, 2005; 39: 491-501
2. Vural A. Ülkemizde Tıpta Uzmanlık Mevzuatının Tarihsel Gelişimi ve Tıpta Uzmanlığın Doktora Eğitiminden Farklılığı. Sağlık Hukuku Digestası, Ankara Barosu Yayınları, 2012; Yıl: 2 Sayı:2, 1-10
3. Aydın E. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Sağlık Hizmetleri. Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi, 2002; 31(3): 183-92
4. http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601219.pdf (Erişim Tarihi 12.8.2013)
5. <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
6. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15635.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15635.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
7. <http://www.yok.gov.tr/web/denklik/2547-sayili-kanun> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
8. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1228.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1228.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
9. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6680.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6680.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
10. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7150.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7150.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
11. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9212.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9212.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
12. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10828.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10828.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
13. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10942.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10942.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
14. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11199.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11199.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
15. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14511.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14511.pdf> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
16. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020619>.

- htm&main=<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020619.htm> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
17. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070404.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070404.htm> (Erişim Tarihi 12.8.2013)
18. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110426.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110426.htm> (Erişim Tarihi 12.8.2013)